

Pwyllgor	Pwyllgor Craffu Cymunedau
Dyddiad	13fed Gorffennaf 2023
Teitl	Adroddiad Blynyddol y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn 2022-23
Aelod Cabinet	Y Cyngorydd Dyfrig Siencyn
Pwrpas	Adolygu Adroddiad Blynyddol Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn 2022-23

1.0 Cyflwyniad a chyd-destun

1.1 Dyma gyflwyno adroddiad blynyddol Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) Gwynedd a Môn ar gyfer 2022-23. Y flwyddyn hon oedd blwyddyn olaf ein Cynllun Llesiant 2018-23. Yn yr adroddiad hwn, byddwn yn adlewyrchu ar yr hyn sydd wedi'i gyflawni gennym fel Bwrdd i wella llesiant ein cymunedau yn ystod y cyfnod 2022-23.

1.2 Mae [Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol \(Cymru\) 2015](#) yn rhoi dyletswydd ar gyrff cyhoeddus i wella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae'r ddeddf yn seiliedig ar yr egwyddor o ddatblygiad cynaliadwy ac mae'n gosod dyletswydd ar gyrff cyhoeddus i osod a chyhoeddi amcanion llesiant a chymryd pob cam rhesymol i gyflawni'r amcanion hynny. Hefyd, sefydlodd y Ddeddf Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus gyda chynrychiolaeth gan gyrff cyhoeddus allweddol. Bob pum mlynedd, mae'n rhaid i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus baratoi a chyhoeddi asesiad o gyflwr llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yn eu hardaloedd a defnyddio hyn fel sail i'r Cynllun Llesiant ar gyfer y pum mlynedd i ddod.

1.3 Rydym bellach ym mlwyddyn olaf Cynllun Llesiant 2017-22 ar gyfer Gwynedd a Môn, lle roedd y Bwrdd wedi blaenoriaethu chwe maes gwaith:

- Yr iaith Gymraeg;
- Tai i bobl leol;
- Effaith tlodi ar lesiant ein cymunedau;
- Effaith newid hinsawdd ar lesiant cymunedau;
- Iechyd a gofal oedolion a
- Llesiant a chyflawniad plant a phobl ifanc.

1.4 Mae'r Bwrdd wedi dysgu o brofiad ac wedi addasu ei strwythurau dros y pum mlynedd i adlewyrchu'r gwaith sydd yn digwydd yn barod. Gan bod nifer o aelodau'r Bwrdd eisoes yn cydweithio i ymateb i'r materion hyn, cytunwyd mai rôl y Bwrdd felly fyddai i gadw trosolwg o'r gwaith a cheisio sicrhwydd ein bod ni fel gyrff cyhoeddus yn ymateb yn briodol. I ymdrin â'r blaenoriaethau sydd ar ôl, mae gan y Bwrdd ddau is-grŵp gweithredol ar hyn o bryd:

- Newid Hinsawdd
- Yr iaith Gymraeg

2.0 Beth sydd wedi ei gyflawni eleni:

2.1 Darparu Cynllun Llesiant 2023-28

Ym mis Mai 2022, cyhoeddwyd Asesiadau Llesiant Lleol ar gyfer Gwynedd ac Ynys Môn. Mae'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wedi rhannu'r ddwy sir yn 14 o ardaloedd llai a chafodd gwaith ymchwil ei wneud er mwyn deall a dysgu mwy am lesiant yr ardaloedd hynny. Mae wyth o'r ardaloedd yma yng Ngwynedd a chwech ar Ynys Môn. Mae'r wybodaeth yn dod â data lleol,

negeseuon o waith ymgysylltu â chymunedau a gwaith ymchwil cenedlaethol ynghyd. Mae'r Llyfrynnau Gwybodaeth ar gyfer pob ardal ar gael ar ein gwefan.

Yn dilyn cyhoeddi yr Asesiadau Llesiant ym mis Mai 2022 defnyddiwyd hwy fel cyfeiriad i flaenoriaethau'r Bwrdd ar gyfer llunio Cynllun Llesiant 2023-28. Wedi ystyried y data a barn pobl yn lleol roedd naw prif neges yn cael eu hamlygu yn yr asesiadau ar gyfer yr ardal gyfan:

- Ymateb i dlodi a chostau byw
- Gwella iechyd a llesiant plant a phobl ifanc
- Gwella iechyd a lles meddyliol
- Newid hinsawdd – cefnogi cymunedau i gyrraedd targedau net sero
- Hybu defnydd yr iaith Gymraeg
- Galluogi profiad cyfartal a mynediad i natur
- Cynllunio gweithlu i'r dyfodol sy'n ateb anghenion y gymuned a'r economi leol
- Sicrhau tai i bobl leol
- Dylanwadu ar flaenoriaethau ariannol cyrff cyhoeddus

Cynhaliwyd cyfres o weithdai pellach gydag Aelodau'r Bwrdd yn ystod 2022 ar sail y prif negeseuon a adnabuwyd er mwyn blaenoriaethu a thrafod sut y byddai modd ymateb i'r materion a amlygwyd. Wrth ddefnyddio'r dystiolaeth yn yr Asesiadau Llesiant, mae'r Bwrdd wedi adnabod **tri Amcan Llesiant i gyd weithio arnynt yn y cyfnod 2023-2028:**

- *Rydym am weithio gyda'n gilydd i liniaru effaith **tlodi** ar lesiant ein cymunedau.*
- *Rydym am weithio gyda'n gilydd i wella lles a llwyddiant ein **plant a phobl ifanc** er mwyn gwireddu eu llawn botensial.*
- *Rydym am weithio gyda'n gilydd i gefnogi ein gwasanaethau a'n cymunedau i symud tuag at **Sero Net Carbon**.*

Mewn cyfnod o leihad sylweddol yn adnoddau'r sector cyhoeddus, credwn fod y rhain yn feysydd lle gallwn gydweithio yn well i sicrhau'r canlyniadau gorau i drigolion Gwynedd a Môn.

Er nad yw'r iaith Gymraeg wedi ei hadnabod fel Amcan Llesiant penodol mae'n flaenoriaeth i'r Bwrdd a byddwn yn parhau i hyrwyddo'r defnydd o'r **iaith Gymraeg** ym mhob maes o'n gwaith, ac yn gweithio gyda chymunedau i ddatblygu gwasanaethau a gweithgareddau trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn gyfle i rannu ymarfer da, hyrwyddo'r iaith a sicrhau bod gan drigolion y ddwy sir fynediad i holl wasanaethau cyhoeddus drwy'r Gymraeg.

2.2 Ymgynghoriad gyhoeddus at y Cynllun Llesiant 2023-28:

Yn unol a gofynion y Ddeddf cynhaliwyd ymgynghoriad cyhoeddus ar y cynllun drafft am gyfnod o 12 wythnos rhwng 12 Rhagfyr 2022 a 6 Mawrth 2023. Darparwyd nifer o gyfleoedd i unigolion, grwpiau diddordeb a sefydliadau i gymryd rhan yn yr ymgynghoriad drwy gynnal gweithdai a sesiynau gwybodaeth. Roedd hefyd holiadur ar gael ar wefan y Bwrdd neu gopiâu papur oedd ar gael mewn prif swyddfeydd y Cyngor a llyfrgelloedd. Roedd modd gwneud cais am gopiâu ar ffurf amgen.

Derbyniwyd 499 o ymatebion i'r holiadur fel rhan o'r ymgynghoriad cyhoeddus gyda nifer o'r sylwadau yn cefnogi'r hyn sy'n cael ei gynnig. Cafwyd adborth gan oddeutu 200 o unigolion ychwanegol drwy ymgysylltu megis gweithdai a sesiynau gwybodaeth a gynhaliwyd trwy Fforymau Pobl Hŷn, ymgysylltu gyda myfyrwyr Grŵp Llandrillo ym Mhwlheli, grŵp o bobl ifanc o GISDA, a chyflwyno i Grŵpiau Trydydd Sector, a Chynghorau Tref a Chymuned.

Rhodddwyd sylw i'r ymgynghoriad ym Mhwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio Cyngor Sir Ynys Môn a Phwyllgor Craffu Cymunedau Cyngor Gwynedd. Hefyd bu sawl neges ar gyfrifon cymdeithasol y Bwrdd a rhannwyd rhain gan Aelodau eraill y Bwrdd ar eu cyfryngau hwy.

Rydym yn ffyddiog bod y Cynllun Llesiant bellach yn adlewyrchu nifer o'r sylwadau a gafwyd o'r ymgynghoriad a bydd y Bwrdd yn rhoi sylw i'r adborth i gyd eto dros y flwyddyn nesaf yn benodol wrth ddarparu Cynllun Cyflawni ar gyfer y meysydd blaenoriaeth.

2.3 Newid Hinsawdd:

Pam bod hyn yn bwysig i drigolion Gwynedd a Môn?

Sefydlwyd is-grŵp Newid Hinsawdd i annog cydweithio ymysg sefydliadau cyhoeddus ar liniaru effaith newid hinsawdd, ac yn enwedig effaith llifogydd arfordirol a mewndirol ar ein cymunedau. Rydym wedi adnabod yr angen i addysgu a gweithio gyda'n cymunedau i'w paratoi ar gyfer heriau presennol newid hinsawdd a'r rhai sy'n ein wynebu i'r dyfodol. Y nod yw ceisio lliniaru'r effaith y mae unrhyw achos o dywydd eithafol yn ei chael ar y cymunedau hynny. Yn ystod y cyfnod clo, bu i nifer ohonom sylwi ar bwysigrwydd yr amgylchedd naturiol - roeddem yn defnyddio llai ar ein ceir ac fe welsom effeithiau positif hynny ar ansawdd yr aer a dŵr.

Sut mae'r is-grŵp yn cyfrannu at Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015?

Mae'r is-grŵp yn gweithredu nifer o'r ffyrdd o weithio sydd wedi'u datblygu fel rhan o egwyddor Datblygu Cynaliadwy'r Ddeddf drwy:

- ddeall anghenion y cymunedau penodol sy'n ein galluogi i gynllunio ar gyfer y **tymor hir**
- **gweithio gyda** nifer o gyrff cyhoeddus a'n cymunedau
- **cynnwys** ein rhan-ddeiliaid fel rhan hanfodol o waith yr is-grŵp

2.4 Yr iaith Gymraeg

Pam bod hyn yn bwysig i drigolion Gwynedd a Môn?

Mae'r Bwrdd yn deall pa mor bwysig yw'r iaith Gymraeg i'n cymunedau ledled Gwynedd a Môn, a'i bod yn rhan o wead cymdeithasol a hunaniaeth ddiwylliannol yr ardal. Mae medru byw eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg a chael mynediad at wasanaethau a gweithgareddau yn y Gymraeg yn bwysig i'n cymunedau ac rydym wedi ymrwymo i weithio gyda'n gilydd i gynyddu'r defnydd a wneir o'r iaith Gymraeg o fewn cyrff cyhoeddus yng Ngwynedd a Môn. Rydym hefyd wedi ymrwymo i hyrwyddo'r Gymraeg fel yr iaith o ddewis ar gyfer cyfathrebu ymysg sefydliadau cyhoeddus ar draws y ddwy sir. Fel cyrff cyhoeddus, rydym yn ceisio sicrhau bod y dinesydd yn parhau i ymgysylltu â cyrff cyhoeddus yn ei ddewis iaith, ac rydym yn parhau i fod yr un mor angerddol am gyfrannu at darged Llywodraeth Cymru o gael miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

Diweddariad ar y gwaith eleni

Yn ystod 2022/23, comisiynwyd gwaith ymchwil i'r rhesymau pam fod pobl yn dewis defnyddio'r Gymraeg neu beidio wrth dderbyn gwasanaethau cyswllt cyntaf. Bwriad y gwaith ymchwil oedd:

- deall arferion ieithyddol y sawl sy'n defnyddio gwasanaethau cyswllt cyntaf;
- deall yr heriau a'r rhesymau y tu ôl i unrhyw ddewis i beidio â gwneud defnydd o wasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg;
- deall sut gallwn greu'r cyd-destun gorau posib er mwyn annog defnydd o Gymraeg wrth ddefnyddio'n gwasanaethau cyswllt cyntaf.

Canfyddiadau pwysicaf o'r ymarfer arsylwi oedd:

- bod cynnig rhagweithiol ar waith ym mhob derbynfa i ryw raddau, ond nad oedd hynny bob tro yn ddigon i annog defnydd o'r Gymraeg – roedd angen i'r defnyddwyr gwasanaeth glywed y Gymraeg er mwyn gwybod yn bendant bod y Gymraeg ar waith.

- mai cyfyng iawn yw'r cyfle i staff derbynfydd wneud gwahaniaeth i ddewis iaith defnyddwyr gwasanaeth – dyma sy'n gosod gwir bwysigrwydd ar y cyfarchiad cyntaf gan y staff.
- bod canran uchel o'r rhyngweithiadau yn digwydd rhwng defnyddwyr gwasanaeth a staff oedd eisoes yn adnabod/yn gyfarwydd â'i gilydd.

Cynhaliwyd sesiynau i reolwyr, ar draws y sefydliadau a chafwyd diddordeb ar draws Gogledd Cymru. Mae **canllaw** wedi ei rannu sydd yn cynnwys rhestr o argymhellion i staff eu dilyn er mwyn annog defnyddwyr gwasanaethau i ddefnyddio eu Cymraeg. Mae'r pwyntiau yn cynnwys:

1. Deall dewis iaith - beth yw'r cefndir cryno sydd angen i bawb wybod.
2. Amgylchedd – y gwahaniaeth rhwng y gweledol a'r clywed, a gwir bwysigrwydd y clywedol.
3. Cyfarch – y pwysigrwydd o gyfarch y defnyddwyr gwasanaeth gan gymryd cyfrifoldeb am ddewis iaith.
4. Ymateb – sut i fod yn ymatebol mewn amrywiol sefyllfaoedd ac yn ddibynnol ar lefel sgiliau iaith y staff.
5. Cofnodi – pwysigrwydd cofio dewis iaith, fel nad yw defnyddiwr gwasanaeth yn gofyn dro ar ôl tro.

Mae'r adborth wedi bod yn bositif iawn yn lleol ac yn rhanbarthol am y prosiect yma a rydym wedi ein hysgogi i ymgymryd a gwaith pellach i edrych ar arferion da a llunio argymhellion wrth gynllunio a recriwtio gweithlu dwyieithog yn y flwyddyn nesaf. Mae'r Byrddau Gwasanaethau eraill ar draws y Gogledd yn awyddus i gydweithio gyda ni ar hyn ac mae'n debyg bydd swm o arian yn cael ei ddosrannu o'r Gronfa Rhanbarthol i ariannu'r gwaith.

2.5 Meysydd Gwaith Eraill:

Rydym yn cydweithio â phartneriaethau a chyrrff cenedlaethol eraill i osgoi dyblygu ac i rannu syniadau. Eleni rydym wedi -

- Cymryd rhan yng ngweithgorau Llywodraeth Cymru i drafod cefnogaeth i ddatblygu asesiadau llesiant.
- Adrodd ar ein cynnydd i Bwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio Cyngor Sir Ynys Môn a Phwyllgor Craffu Cymunedau Cyngor Gwynedd ac wedi gweithredu ar eu argymhellion.
- Adolygu'r prif risgiau yn yr ardal a thrafod beth y gallwn ei wneud i helpu ein gilydd ac wedi datblygu cofrestr risg i'n helpu i fonitro ein risgiau lleol.
- Wedi bod yn rhan o ail-sefydlu Partneriaeth Ymchwil a Dealltwriaeth Gogledd Cymru sydd yn fforwm i swyddogion sydd yn gweithio i aelodau'r Bwrdd rannu ymchwil ag ymarfer da.
- Wedi gweithio i sicrhau swm o arian o'r Gronfa Ymchwil Rhanbarthol i ariannu'r prosiect iaith yn 2023/24.
- Parhau i weithio gyda Rhwydwaith Cyd-gynhyrchu Cymru, sydd wedi'n cefnogi wrth i ni ddatblygu ein Cynllun Llesiant.
- Wedi cydweithio gyda'r Athro Elizabeth Woodcock sydd wedi cynnal ymchwiliad academaidd i heriau, cyfleoedd a gweithrediadau y Bwrdd – hyn yn unigryw ar draws Gymru.

3.0 Edrych ymlaen at y flwyddyn sydd i ddod

- Yn ystod Haf 2023 byddwn yn **lawnsio ein Cynllun Llesiant** ar gyfer y cyfnod 2023-28 ac yn cychwyn ar lunio cynllun cyflawni blynyddol.
- Byddwn yn croesawu Swyddfa Cenedlaethau'r Dyfodol yn **Eisteddfod Genedlaethol 2023** – cawn cyfle i godi ymwybyddiaeth o waith y Bwrdd a hynny mewn sefyllfa naturiol Gymreig a chynnal Panel Trafod am yr Amcanion Llesiant a'r Ddeddf.
- Byddwn yn cyd-weithio ar Gynllun Cyflawni Blynyddol a rhoi trefniadau yn eu lle er mwyn sicrhau fod y Bwrdd yn gwneud gwir wahaniaeth yn y meysydd blaenoriaeth. Hefyd yn rhoi ystyriaeth i argymhellion yr Athro Elizabeth Woodcock wrth gynllunio trefniadau gweithredol y Bwrdd. Fel rhan o ddatblygu'r gwaith hwn, mae arnom eisiau adeiladu ar ein gwaith **ymgysylltu** a pharhau i ymgysylltu yn ystyrlon. Rydym am sicrhau bod llais y cyhoedd yn cael eu clywed ac y byddant yn helpu i siapio ein Cynllun Cyflawni blynyddol.
- Mae'r is-grŵp wedi derbyn cymeradwyaeth y Bwrdd i symud ymlaen gyda'i phrosiect **iaith Gymraeg** nesaf, sef i edrych ar arferion da a llunio adroddiad o argymhellion wrth gynllunio a recriwtio gweithlu dwyieithog yn ein sefydliadau cyhoeddus. Bydd hyn yn rhoi gwell dealltwriaeth i'r Bwrdd o'r heriau o gynllunio'r gweithlu a sut i'w cyfarch gan edrych ar ymarferion da y gall sefydliadau eu defnyddio. Byddwn yn adrodd ar hyn yn ein adroddiad blynyddol nesaf.
- Ym mis Mehefin 2023 byddwn yn croesawu swyddogion Llywodraeth Cymru i ymweld a hybiau a chynghreiriau cymunedol ar draws Gwynedd a Môn dros dri diwrnod er mwyn dangos cryfderau a heriau ein cymunedau gwledig. Bydd hyn yn siapio eu **Polisi Cymunedol** newydd – gyda'r dealltwriaeth bydd y Bwrdd yn parhau i fod yn rhanddeilydd wrth ddatblygu'r polisi.

4.0 Monitro

Mae'r is-grwpiau a nodwyd uchod yn atebol i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus mewn perthynas â chyflawni unrhyw waith a gomisiynir. Mae'r is-grwpiau yn diweddarau'r Bwrdd ar gynnydd yn chwarterol, ac yn ystod cyfarfodydd y Bwrdd ceir her a thrafodaeth ar yr adroddiadau o gynnydd maent yn eu cyflwyno. Mae gan dîm cefnogi'r Bwrdd hefyd rôl i'w chwarae rhwng cyfarfodydd y Bwrdd i gefnogi a chynnal gwaith yr is-grwpiau. Yn ogystal mae adroddiad blynyddol yn cael ei gyhoeddi gan y Bwrdd sy'n crynhoi cynnydd wrth i'r Bwrdd weithio tuag at gyflawni ei amcanion strategol.

5.0 Trefniadau Craffu

Mae gwaith y Bwrdd yn cael ei wirio'n gyson gan Bwyllgorau Craffu / sgrwtini Cyngor Gwynedd a Chyngor Sir Ynys Môn. Mae'r Ddeddf Llesiant a'r canllawiau cenedlaethol cysylltiedig yn nodi 3 rôl ar gyfer pwyllgorau sgrwtini Awdurdodau Lleol wrth ddarparu atebolrwydd democrataidd i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus:

- Adolygu trefniadau llywodraethu'r BGC
- Ymgynghorai statudol ar yr Asesiad Llesiant a'r Cynllun Llesiant
- Monitro cynnydd ymdrechion y BGC wrth weithredu'r Cynllun Llesiant

6.0 Asesiad Effaith ar Gydraddoldeb

Mae tîm cefnogi'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus eisoes wedi rhoi ystyriaeth, ac yn cydnabod yr angen am asesiadau effaith (e.e. iaith a Chydraddoldeb), a bydd asesiadau yn cael eu datblygu a'u defnyddio pan fydd y Bwrdd yn ymgysylltu â'n cymunedau ar bwyntiau penodol ac ar gyfer diweddarau'r Asesiadau Llesiant.